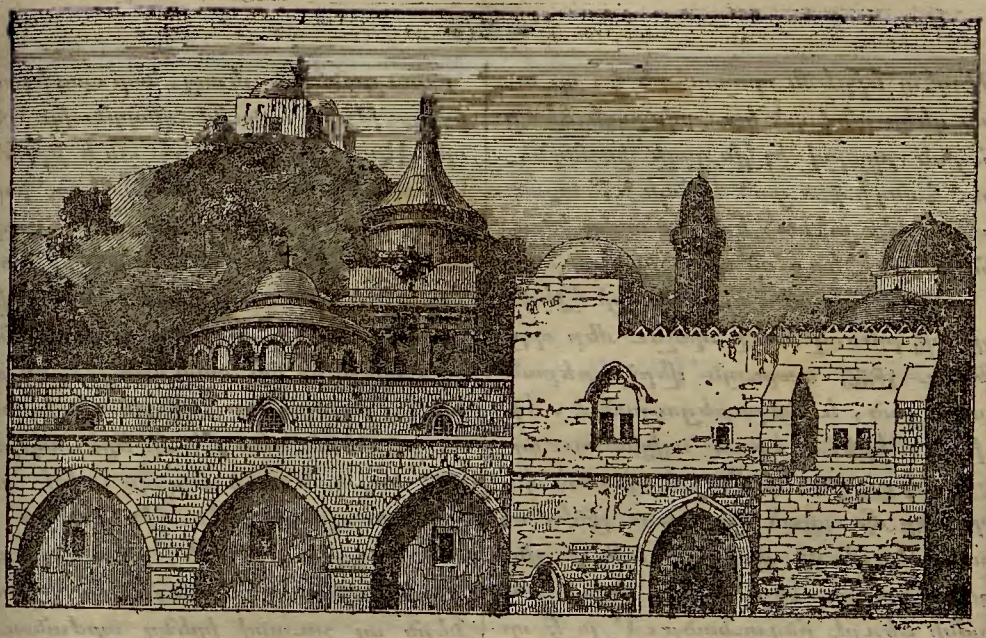

ԵՐԿՐՈՐԴ ՏԱՐՒ
ԹԻՒ 1.

ԱԽՕՑ

31 ՀՈՒՆՈՒԱՐ
1867.

ԱՄԱԳԻՐ

ԸՕԳՈՒՑԻՆ, ԲԱՆԱՍԻՐՈՒԱԾՆ ԵՒ ԳՐԱԳԻՏՈՒԱԾՆ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ

ԻՐՔ կը պարտաւորիմք նոր տարուայս դրան շեմքին մէջ առաջին քայլն արձակելու, կարծես թէ աներեւոյթ ձեռք մի յանկարծ մեր եռեւէն ուսերը նուա թեթեւ հարուած մի կու տայ և կը սոսկալ դլուխնիս ետ դարձընել դէպ ի անցեալը, և մխուրեան մէջ տեսնել այն թուալոյսը որ ահեղագոյ անցնող դարերը՝ որոնց իւրաքանչիւրն թէ բարի և թէ վատ յիշատակագրեր թողացին ապրիլ Ազգս պրաեզանին վերայ, ու այնպէս անցան գնացին։

Մխարանուրեանս կեանքը՝ որ ամբողջ ժողովրդեան մի կամ ազգի մի կեանք ըսել է, և կրնամ ըսել թէ անկ ու աւելի ազդեցուրիւն և նշանակուրիւն ունի կենդանի ազգայ ցուցակին մէջ, իւր անցեալին մէջ կը դիտէ շարք մի դէպքերու ու անցքերու, որոնք կապակցուրիւն ունին ընդհանուր ազգուրեանց պատմուրեան հետ։ Այս անցից պարագայները խոհուն աչքի մի դիմաց կը նմանին ալկխանասի բարձրադէզ ալիքներու, որոնք լեռնաձեւ կու գան նուաուս մի կշռին կը զարնուին ու անոր վրայէն կը սահին կ'անցնին, կամ փշրուելով ետ կը դառնան։ Այս նաւս է ազգը Ազթուս, որ 14 դարէն ի վեր է արհաւոյ կուրծք տուած է այն ալիքներուն, որոնք իրար նեղհակ քանի մը կազմերէն իւր վերայ յարձակեր և փշրուեր են։ Ին

թէպէտ եղբեւին պատահած է, որ ա-նոր ղեկը անխորհ կառավարողի ձեռք անցած ըլլալով երկիւղալի վտանգներու հանդիպցուցած է նաւը, այսու ամենայնիւ առած եմք որ նախախնամութեան Ձեռք մի միշտ պահպանած է ղինքը։ Այսպէս ուրեմն նոյն Ձեռքը ալեկոծեալ նաւը մինչեւ մեր օրը՝ մինչեւ 1866 տարւոյն վերջը բերած հասուցած, և ճակատեցուցած է, ամէն դիտէ թերեւս սրբոյն ալիքներու ալ նշաւակ ըլլալու համար։ Հարուած մի, արկածք մի սրբոյն ալ ազդու լինի, օտար ձեռքէ մի ընդունուելուն այնքան մարդոյս ներդործեր, սրբոյն ընտանի ձեռքէ ընդունածը։ Այս է որ մեր միաբանութիւնն ալ իւր դպրութեանը դէմ եղած ոտանձգութիւններէն աւելի իւր բարոյականութեանը դէմ ազգայնոց կողմէն ընդունած հարուածները վերոյ կը վճռանայ քանի մի տարիէ ի վեր։ Բայց մեր վստահութիւնը մեծ է աստուածային նախախնամութեան վերայ, որ ընդհանուր ազգին առաջը բարեյաջող ապագայի մի դուռ բանալով, սուրբ Աթոռս ալ նորա ընտրեալին դէպ ի նաւահանգիստան բարօրութիւն իւր ղեկը ուղղելով խոհական առաջնորդութիւն մնայ. Սրբազան Պատրիարքի մերոյ, անվհատ կը նաւարկէ յուսահատութեան բարեպաշտ ազգայնոցս և ի պատիւ ընդհանուր ազգին. որով և ընտանի հարուածներն ալ օտարաց կողմէն ընդունած ապտակներուց հետ մեկտեղ կ'անհետանան։

Ընդհ 1866 տարին՝ ընդհանուր ազգիս յառաջիմ ընթացից նկատմամբ՝ բաւական վիճտ ու թախիծ թողուց բոլոր ազգասիրաց և բարեպաշտ անձանց սրտերուն մէջ։ Մինչդ տարի մի ազգային հոգեւոր Աթոռն սուրբ Էջմիածնի, նոր դահակալի ընտրութեան պատճառաւ բաւական յուզմունքներ յարուցանելէն յետոյ, նոր տարին ուրախութիւն կ'աղբիւրներ ընդհանուր որդի Սրբազնագոյն Ընտրեալն և եղբեւին Կոստանդնուպոլսի արժանաւոր Պատրիարքի քահանայապետութիւնը։ Այդին ամենաարժէք Սրբազնութեան ընտրութիւնը և իւր անձին արժանեաց վերայ մեր ունեցած բարի համոզմունքը խրատունք կու տան մեզ ազգէն նորոգ դատարկաբանին հարիւրն մի և խոզաղաղութեան ծխածան մի երեւակայել թէ ազգային եկեղեցւոյս և թէ ազգին քաղաքական վիճակին վերայ։

Բաղդ է մեզ նաեւ յուսալ, որ ազգային միւս երկու հոգեւոր Աթոռներն ալ շուտով իրենց արժանաւոր Առաջնորդներն ընդունելով ետ վերադարձեան, նոր շունչ մի պիտի յորդին իրենց վիճակներուն առաջը դէպ ի լուսաւորութիւն և ի բարեկարգութիւն, յորում կը յաջողութեան ճշմարիտ կրօնքը սուրբ եկեղեցւոյս. և կը լռեն նոյա դիմացը ուրիշ ամէն տեսակ նորոգութիւնք և օտարաձայն վարդապետութիւնք։

Այս են մեր ջերմ սրտերուն ուխտն ու մաղթանքը զոր կը նաւիրեմք առ բարձրեալն Աստուած, խնդրելով որ հաշտ ակամբ հայր աստուածալ որդւոցս Հոկտեմբեր և երկանցս սրբոյն Վրիպսիմէ Լուսաւորչէ։ Հաստատուն պահէ հինգերս մինչեւ ցարդ՝ նոյնպէս մինչ ի գալուստան իւր, նորա հիմնարկած եկեղեցին։ Նորա վրայէն փարատէ ի մէնեան արձակուած նեռները՝ ոչ օտար ձեռք, այլ որ ցնծալին է իւր հարազատ սերտած որդւոցը, որոնք կը համարձակին նորա աստուածատուր վարդապետութիւններն խանգարել որ անհոգ և անյաւելուած հասած են առ մեզ. որոնց մէջ է մեր հոգեւոր փրկութիւնը և բովանդակ ազգութեանս անկորուստ պահպանութիւնը։

Ի ՍՊԱՆԱԼԻՍ ՄԱՀ
ՎԱՍՄԱԾՈՒՅ ԿԱՐԾԱՑՆ ԸՄԲՌՆՑԻ ՊԱՆԱՆՑ

ԱՆՁՈՒԳԱՒԱՆ ԲԱՐԵՐԱՐԻ ԺԱՌԱՆԳԱՒՈՐԱՑ ՈՒՍՈՒՄՆԱՐԱՆԻՑ

Ա՛ռ քեզ, որ կ՚ինդ, առ քեզ Բարձրեալ, Տէր և Արարած համայնից.
Ընդ ոտքոյն ընդ կանանց ոտըմէջեայսն ձայնակցեալ,
Ա՛ռ քեզ դաշեմք սրտաստուգիւ, վըստահ ի սէրդ, որ առ մարդիկ։
Ըզբերմութիւնդ հայցեմք Աստուած. հաշտեալ ընդ մեզ համեցիր արդ,
Ընկերութեամբդ այդ սրտացեղ Թշնամուցեալ Հայոց Ազգիս։
Օրը ընտրեցեր դու Պետրոս Ալաքդ սուրբ առաքնորդեալ,
Ընդ ծով ընդ խութ ոչ պահեցեր խնամով եղեալ ի հանգամանեան,
Եւ ահաւասիկ պատուական լինել նըման միւնչեւ ցըցաւտեան։

Ընդէր լըքեալ անտեր անձդ հալածական Թափառիլ արդ,
Օ՚ըրկի յուսացեր, մաունի յուսերդ. անդրէն զահիցն յառնախեալ կայս։
Ահ այս, ովի մեք անշուշտ լըքեալ ըզքեզ Սուրբ օրինադդ եմք ոտնհաս,
Եւ սիրելոյդ անկուշելով բան Յակոբայն Թողումք ըզՏէրդ.
Որով յաւէտ Թշնամեառանեամք և օր յաւուր մատնիմք յերեր։
Ըրժանի եմք այսպէս ո՛ Տէր. այլ ակնարկեա ողորմութեամբ,
Եւ տուր կանխնաւմն հըտօր ձեռօք այս ապարեալ քոյմ Տաճարիս։

Ահա մահ գործի ահեղ ցամանդ արդար չեշտ ընթանայ,
Նախ հիւս անքուն գործէ ի քէնայ, զընտիրս ապանց խուզէ ի բոյ.
Եւ գօսացեալ Թողուս խոպան ըզգործաբեր զայգի քո Տէր,
Օր ի գարուց տընկեալ Աչ քոյ և ոռոգեալ արիւն սրբոյդ.
Ի պատաբեր յուսոմի յորմոցն այսօր հառեալ անկաս յաւեր
Ընդահատամ Վհ կարտուես Վ սեամաշաք Գազեան զայգին։

Ով անդարման կարաւատ անդարձ, ով արժանի ողոյց արիած,
Որ գերադարձ հերձես յոչոյ ի բիւրաւոր ոգորմելեաց.
Ծորոց և մեք ժառանգաւորք ի գառնութեան համակեալ առդ,
Ընծրխեմաք ոգւոյք յաւէտ, յուշի կալեալ գիւրն յիշատակ։
Քանզի ո՛ Տէր, բան ընտրհաց քոյ գանացան, որ ի մարգաւմն
Հաստատեցեր գործել նախա միշտ ընկերելն առ ի նըպաստ,
(Յամենս եղեր միտս կորովիս առաքնորդել տրիասաւանին,
Ցայգս տընկեցեր բան յոյնահաս, խոհուն խորհուրդ հեռատքրքիր,
Ի ձանաչաւմն գալ գեղեցիկ, պատկանաւոր, վըսեմ պարտուց։
Եւ եւս այլոց ամանց հաստ ընշխարութիւն նիւթանանայ,
Լընուլ ըզգեստս հեք ազբատին, և չքբաւոր տնանկին կարիս)։

Բան այսոցիկ անբաւ ընծրհաց, գեղազարդեալ այս մեծ ապանց
Ընդունգանան մեր բարերարն Աչիաւաշուք տէրըն ոդբոց,

Ընկասելի և անընդհատ կատարելով ըղպարտըս իւր,
Նիթող զկենցաղ այս աղցատոր վերաչըքեաց յերիերին կայս.
Ուր յերախտիս իւր բազմաղան տոհմիս Հայոց գրաւեաց ըզսիրտս,
Ի՛ ի քէն ի՛ նմա պարգեւական եղեալ լուսոյն միջնորդութեամբ,
Որ փայլեցոյց ճոխացուցեալ ըստ ծառային ազնուական,
Համբաւ առեալ ճշմարտապէս ծանեաւ զնա աշխարհ ողջոյն.
Թէ այր է սա այր մեծագործ, սա այր աւագ, որ ձեռնարկեալ
Ընկոնջ ի քիրան և ի վաստակ միակ յառիթն երջանկութեան.
Հնարաւորն առնել ճգներ ըզհոգ բարիս մարդավայել,
Ի աճել ի յանդ ըզպարտս ողջոյն վըրեմ աղդումն ինչ ընկալաւ,
"Թ՛ աղբմութիւն և ոչ ըզըղճ կամի Աստուած ի մարդկանէ" :
Որ ի վերայ պատուէր եղեր սիրով միմեանց միշտ ատտալել.
Յորմէ նորա վարդապետեալ քաջ վարժեցաւ ի քո սուրբ կամս.
Համ ի սրտին արծարծեցաւ, ի սէր նմանութեան վառեալ ջերմիկ,
Որոյ անչափ են զօրութիւնք ե արդիւնս անչափս ընծայեցին :
Ըրդիւնք՝ առ կատարեալս ձեռաց կարկառ և օգնութիւն,
Ըրդիւնք՝ որք տրնանկին ըզպարերնիկն հանդերձեաց պէտս :
Ուր զի մի մի զարդիւնաւէտ բարիս սորա Թուեցից զդագուն,
Որ թէ յայտնի, և զոր Թաքուն ի մարդկանէ գործեր յաճախ :
Նա ի վերջինսըն մանաւանդ գեր ի վերայ գործ մի գործեաց,
Գործ գերազանց առաքինեաց և մարդկութեան հաճոյական :
Ի տուրբ Սաղիմ նախ առաջին Արժաբանիս Յառանգաւոր
Հիմնադիրն իսկ անուանեցաւ վուԹուին իւրով բարերարեալ.
Որով ճգներ ի հաստատել միջ զօդ կենաց շընչեր ընդոյր,
Ուր միջ պատգամս կայր նա յօդի, մահուն դըժխեմ կանխեալ սրգել :
Ի վերինդ հրաւիրեցեր Հոգւոյ սաղէմ քաղաք սըրբոց.
Որ համոյն սանուանքս անմըխիթար Թողեալ ի խոր ի Թախծութեան :
Տէր գըԹառատ, մըխիթար լեր ի խոր ի տուպ համակելոցս,
Ուր շնորհեա մեզ գոլ կատարող կամաց նորին ուսումնասէր՝
Հետեւելով անուսա բանիդ, որդւոցս ըզխոտ բերելով Հոր.
Արձել ի ներըս զայն, զկիրս, զոր միանգամ ըզդայր նա ջերմ.
Ի ըզդացմունս և ի յարդիւնս և ի ձըգտունս իւր անցանել.
Ուր ճոխաբար յառաջադէմ լինցաք յերինքս քան զառաջինս :
Ուր արդ՝ ով Տէր աշխարհատած, ի հայրական գուԹ քոյ վըստահ,
Ի քէն մաղԹեմք կար, զօրութիւն ե՝ աջողութիւն բարեպատեհ,
Տնօր ազաչեմք Պատրաստոց Հանդուցեալ Ալհին Պահեան՝
Ընդունել զանցանել ըզհանճարով Հօրըն իւրեանց,
Ուր ըզԹերին պարտուց նորա (եԹէ լայեն) տանել ի գլուխ,
Փոխան նորա շահատակեալ լեցին ազգին վառք և պարծանք,
Որում ողջոյն ազգս Ըրամեան անձկակարօտ միշտ անշուշտ :

1866 Դեկտ. 15։

Ի տիմոց աշակերտաց Ժառանգաւորաց, ԱԼԻՆՅԱՆ ԱՐՇԱՆՑԱՆ

ՆՇԽԱՐՔ ԱԶԳԱՑԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ

Աղբագանչ իշխանացն Հայոց։

Նորը ազգային պատմագրութեանց մէջ ամէն դարու անցքերը աչքի առնելու ըլլալնէ, կը տեսնենք հոն որ Թամարէն, զոր մեր նախնիք Աթաղայ ազգ կը կոչեն, մեծ ու երեւելի դեր մը խաղացած են. որոնք 1233 Թուին մարախի նման յարձակելով Վրաց, Հայոց եւ Պարսից աշխարհները մեծամեծ հարուածներ տուին, շատ մարդիկ կտրեցին ու աւերի շատերը դերի տարին։ Ինչը այս ազէտներուն ցաւալի նկարագրութիւնները կը կարդամք, Վանական, Կիրակոս, Վարդան եւ Պանդիքիա վարդապետաց պատմութեանցը մէջ։

Հետագայ համառօտ ուսանուածը իսկական իմաստներով յօրինուած է, սակայն մեր վերլուծեալ պատմագրաց եւ ազգային պատմութեան լոյս մի տալուն համար, արժան համարեցինք հոս մէջ բերել։ Այն չափաբերութեանց մէջ կը տեսնեմք քանի մի ազգային եւ վայրի անուններ, որոնք մեր ծանօթ պատմագրաց մէջ չկան յիշուած։ Պարսն Պրոշը՝ զոր Կիրակոս կը յիշէ իբրեւ տեղեակ ժամանակակից անցքերուն եւ ականատես, հոս կտրիճ ձիաւոր մը մեզ կը ներկայացնէ, որ իբր անհամեմատ ուժովը ոչ միայն երկաթի դռնները վոշխի նման կը փշրէր կը մանրէր, այլ եւ տուրբ եկեղեցւոյս ալ մեծ ախոյան էր եւ պաշտպան Քրիստոսական հաւատոյս, այն ժամանակին յորում Թամարայ ձեռօք շատ քրիստոնեայք կը վկայէին, եւ ոմանք ալ մանաւանդ Հայ իշխաններէն առերես կ'ուրանային։ Իրմէ վար չէին մնար նաեւ իր հօրեղբոր երկու որդիքը Մկրտիչն ու Վասակը, որոնք իրենց առիւծասիրտ հօրը արի եւ աներկիւղ կոչիւններ կը համարուէին, և պատերազմի մէջ ալ առիւծաբար կը շահատակէին հաւատոյ Քրիստեայ դէմ. Ումիր Հասանայ (որ անշուշտ Հայ իշխան մի պիտի ըլլայ) ալ բաղուկն էին։

Ստեփանոս Ուռպելեանցի պատմութենէն գիտենք որ Տարսայիճ և Սմբատ եւ այլ երիք եղբարք ալ Իւ պարտեայ որդիքն էին և Աղիկուժայ Ուռպելեանցի թոռները, որոյ վասն և Օրմ վէհապետ կ'անուանէ հոս։ Ըմբռ բաւ Թամարներէն նեղուելով՝ որոնք իւր երկրին (Սիւնեաց) տիրել կ'ուզէին, դնաց Անդուս խանին քով, ու անկէ մեծ ոյժ ու պատիւ գտնելով դարձաւ իւր երկիրը (1255)։ Կ'ուզեն պէս պէս սիրելի էր Ազգան խանին որ իր Դաւիթ ըլլայ կը նատէր. մեռաւ անտրդի 1265 ին։ Ան իւր տեղը պայազատեց եղբայրը Տարսայիճ կտրիճ երիտասարդը և Ուռպելեան ազգատոհմին պարծանքն, եկեղեցւոյ բարերարը։ Իսկ Հասան՝ որ Ջալալ կամ Ջալալ Դօլե ալ կը կոչուէր, խաչենեցի իշխան էր մեծազգի, որոյ Սիւնիս ազգին առաջ նոյն Տարսայիճն, թէպէտ և նորա այս երկրորդ ամուսնութիւնը ընդդէմ էր եկեղեցւոյ։ Այն Տարսայիճի որդին է իւր առաջին ամուսնութենէն ծնեալ Ստեփանոս եպիսկոպոսն Սիւնեաց՝ Ուռպելեան կոչեցեալ։ Իսկ միւս Հասանը՝ Դաւթի որդին, զոր հաւատար միւս իշխանաց կ'ուղէր մեր ազգերգակը, եթէ ուրիշ մէկը չէ, շատ հաւանական է որ Վրաց Դաւիթ Վախտանգեան Թագաւորին որդին է, եղբայրն Դեմետրէի՝ զոր Տարսայիճ իւր տանը մէջ անոյշ որդեբար սիրով։ Այն Դեմետր Թագաւորն է անշուշտ Վրաց երես բառը, որ Թամարայ Վրաստան

ՈՂԲԱԳԱՆՉ ԻՃԽԱՆԱՑՆ ՀԱՅՈՑ

Հայս ահագին աւուրքս ու հասաք,
Ժամանակիս որ պատահեցաք,
Ո՛ր քաղցր արարիչն դառնացուցաք,
Ո՛ր երկիրս արեամբ մեղաք ներկեցաք։
Ո՛մպէն Աստուծոյ մեզ ապստամբացաք,
Ո՛մեր բարեխօսն բարկացուցաք,
Ո՛ւկեղեցեայց գրասն վաճեցաք,
Ո՛րանոցական պիղծն մուծացաք։
Մեք մեր ձեռօքս մեզ դահիճ եղաք,
Աստիցս Աստուծմէ պերճանս մեր լքաք,
Ո՛ւխտիւրին աւուրք ոչ պահեցաք,
Այլ ընդ գործով մեր պատառեցաք։
Ո՛ժամն և զաղօթս բընաւ մուռացաք,
Ի պատարագն անգամ չհայեցաք.
Ո՛հովիւ հօտիս մեր բամբասեցաք,
Վարդապետաց հակառակ կացաք։
Ո՛հայս և զմայրս վերաւորեցաք,
Ո՛պորմուԹեան դուռն փակեցաք,
Ո՛խաչն և զնաղդրդն զայրացուցաք,
Ո՛րբն և զայրին խիստ դառնացուցաք։
Այս մեծ դարիս որ հանդիպեցաք,
Ո՛ղը և նախատ բազմաց մեք եղաք,
Ի ձեռն չար ազգի մատնեցաք,
Իմիշխ չունիմք ցաւոյս որ դիպեցաք։
Ո՛մեր բարերարքն անպատ՝ կորուսաք.
Ընդ այլ չունիմք ներսէս Թեոդոս։
Խիստ արժանի եղաք պինդ եղաք,
Վասն չարեացն որ մեք գործեցաք։
Մեռան իշխանքն մեր ցանկալի,
Խրեմանց որդիքն ի սուրց հատակի.
Սուրն ահրեայ մեզ Խոպասկի,
Ի զլ տաղտկացաւ մեծ Հռաքելի։
Սադոն սիրած Աստուած զանի,
Գոլաճ եղնուկս յամէն հանդիպի.
Ո՛ւշերդ բաց քան զԱմմաստասի,
Տես զպատառս ի տապստապի.
Ո՛կեղեցիքս ի մեծ վճասդի,
Ընդ քահանայքս ի յերեսմանի.
Ո՛ղ ուԹլու Ռուբէնն յարեան ճասպակի,
Ո՛ւրբ անհնման պատակերն ի մէկի։
Ո՛ւրքան վիշտ առի ըզ[illegible]ցայ,

խանի առանձնաշնորհուԹեամբը վ ը բատուհանի ու Հայաստանի վերայ սկսած ժամն նոյ՝ Թէ երկրին և Թէ մանաւանդ սուրբ եկեղեցւոյ պայծառուԹիւն ու հատուցուԹիւնը հատոյ Թափած քրտինքներըս, կարծես Թէ յեւոյ նոյն Աղբեանի հրամանաւ երբեւ տպաստամբ շատ իշխանաց ապանուԹիւնն եկաք Սիամաթայ դաշտին մէջ կուր գեղին եկեղբը չորաչար ապանիուԹիւն լոյ Թափած արեանը հետ խառնուելցան, և երբեւ հատ տնոյշ յերկիւղս բուրեցին, և չեւ մնհուանն ալ երբեմն գեռ կենդանի՝ պահ մի կը խաբէ իւր սիրտն անեղուն յոյսն ու երեւակայուԹիւնը Թիւնը։

Ասանցմէ յառաջ կը սիշտակէ ազ բերդացին ուրիշ երկու անձինք ալ, այն է Սադոն Աղտալա խանի սիրելին և ամեն պատերազմական ու քաղաքական գործ հանդէսներու մէջ գործակիցն, ներ առաջագը, և Պաբեքա Խուրշին պատկերազարդ իշխանապաշտը, որոնց անունը Թէ ևս հայերի չհնչէր, սակայն անուանի էր Աղայոյեանի որդիք էին, և քան զամբողջ Ժամանակին ինչպէս ուրիշ շատերն և Աստուած եանք, նոյնպէս առանք սիրոյ իշխանուԹիւնն անուանակոչուԹիւնները ընտացեր էին վրանին։ Ասանք ալ միւս Աղայ իշխանաց հետ իրենց բանիները ուն նոյն ազգերուԹեան կերմ արտասուացը ու խորին հեծուԹիւններուն, որոնք աճիւնաշատ խնայած չէն իրենց գլուխ և ձոխադէմ պատկերը արեան ճասպակ ղեաց մատներու և մեծագոյ հետ հատ ուտարելու. և Թերեւս նոյն Աղբեանի խանին բարեսուԹեանը առանք ալ իրբեւ տպստամբ իշխանք զոհ եղած են շատերուն հետ, զորս չկրնալ յիշատ տակերուն համար կ'աւարտէ մեր ազգերը գոն հանդիպած պատճառիվ պատոյգայ աստիճներով իւր ազգապահանձին մէջ։

Ո՛Ա՛ստ երեան Դեմետրէի ·
Որ դէռ քրտունքն ի վայր կու հոսի,
Մերսէն քաշած ու դէռ կենդանի ։
Ո՛պարան Պռօշն դարձ հեծելի,
Որ զերիաթի դուռն առնէր վոշի ·
Ըզա՛ս բազուկ էր նա Աիծնի,
Հմէն հասաստ Հայոց հաւասի ։
Ե՛ս զնէր որդիքըն զարմանալի՝
Ո՛Ա՛ղէմ զԱ՛ատակ զկորիւնն առիծի ·
Ո՛այն զօրավարն ի պատերազմի,
Ո՛Ա՛մէր Հառնայ բազուկն քաջի ։
Ո՛Տարագիճ զարմին վհհապե՛ն,
Ո՛եղբայր մեծին որ Աբգարա կոչի,
Որ պատուհասն ի գուռն ապըստնի,
Ընդմ որ անուն էր Սանհուա զանի ։
Ո՛Հասանն ասէմ պատճէնեցի,
Որ մեհեանուն էր Ո՛ալալ դօլի,
Ո՛Միւս Հասանն ըզորդին Վասթի,
Ո՛Հաւատարիմն և զերկիւղալի ։
Հանց ուժգնագոյ էր նա յառեն
Քան զԲրիտոնաի նշան բեմի ։
Ընդալ Թէ զորն առեմ ի լալի
Ո՛այն հին ու բնորքն ի դերեզմանի։
Պ՛ոյ զմիացորդքս սուտ կենդանի,
Աագարա(1) չէաք ծնեալ յաշխարհի ։
Ընդ դերեզմաք, և եմք արժանի ·
Մեր գերեզմարձքն չեն ի միջի ։

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆ

ԱՒԱՔՒՆԻ ՒՒ ՔԱՂԱՔԱԿԻՐԹ ՊԱՏԱՆԻ

(Շարունակութիւն, տես Ա· տարի, երես 164 ։)

Գ·

ՊԱՀՏՔ ԱՒ ԱՍՏՈՒԱԾ

Ո՛Վ է ինձի կեանք տուողը · ով է որ իմ կեանքս կը պահէ ու այնչափ մը խիժարուեստներով կը լեցընէ ։ Տը կար ու անդօր ծնանելով գոյայ մայր մը որ ամենայն սիրով զիս ընդգրկեց, սըն նոյց ու մեծցուց · այս օրուան օրս զիս սիրուն եղբայրներուս, բարի ընկերնե րուս և ազգականներուս մէջ կը տեսնեմ, ու կ՚ևանամ Թէ մրջաւ քաղքը է զու րիշ՝ սիրելն և ուրիշ սիրելը ըլլալը ։ Կը տեսնեմ որ երկինքը բարեխառն պայծառութեամբ մը իմ դիմացս կը ծիծաղի · առաղջարար ու անոյշ օդ մը իմ չորս բոլորս կը պատէ · ծաղիկներն ու պտուղներն ալ գիւ՛ կը մնուցանեն ու կը զարձացընեն · կենդանիք կը ծառայեն ու գիս կը կերակրեն ։ Ո՛վ տուաւ ինձի այս ամենայն պարգեւ ները · Աստուած ։

Ե՛ս ես ինչ արդեօք ունէի ։

Ինաւ և ոչինչ ։

Ո՛Երեմն Աստուած բարի է ։ Ո՛Թէ որ ես ինձի ո՛ և իցէ բարիք ընպը կը սի բեմ ; ուրեմն ո՛րչափ աւելի պէտք է սի բեմ զԱստուած որ ամենայն բարու Թեանց աղբիւրն է · ո՛րչափ ուրեմն ա մեն օր շնորհակալ ըլլալս եմ իրեն ։

Բան մը չկայ ամենեւին · Աստուած խօսք մը միայն լսաւ, ու ամէն բան եղաւ · Թէ որ մէկ խօսք մըն ալ նորէն ըս ած , ամէն բան կ՚ոչընչանայ ։ Ինքն ե՛ ինձի եւԹիւն տուողը · ուրեմն ինչ պէտք ունիմ՝ կրնայ առնուլ ինձմէ · ուրեմն ըսել է՛ Թէ մեծ ու ամենակարող Աստ ուած մըն է · և ես պէտք է վախնամ իրմէ , ու մեծարեմ զինքը ։

Աստուած ամէն տեղ է , իմ քովս է , ի ներքս չիտ է , ու ան ալ ամէն տեղն · ամէն բան դիտէ , ամէն բան կը տես նէ · ուրեմն բան մը չեմ կրնար ընել որ ինքը չտեսնէ և ոչ բան մը մտա ծել որ ինքը չիմանայ · ըսել է Թէ ամէն գործողութեան մէջ պէտք է յիշեմ որ Աստուած զիս կը տեսնէ , ու անանկ իմ ըրածներս կարգաւորեմ՝ որ իրեն հաճոյ ըլլամ, որպէս զի չպատժուիմ ։

Ամէն նման իրեն ունենալ կը սիրէ ·

---

(1) Եթանի Թէ ։

և Աստուած որ հաստատեալ է, բարու-
թիւն ու արդարութիւն միայն կը սի-
րէ, ու կը գարշի մեղքէն ու ստու-
նէն. իրեն հաճոյ ըլլալու համար պէտք
է որ իրեն պէս ես ալ բարի, դիմած ու
բարեսէր ըլլամ։

Զրաւէն պահելու համար Աստուած
գառնուկին բուրդ կու տայ. երկու
ձնձղուկ որ դանկ մը հաղիւ կ'արժէն,
բայց Աստուած և ոչ զանոնք առանց
կերակուրի ու առանց բուսին չծողուր.
ինչպէս ուրեմն կարելի բան է որ ըզ-
մարդ չհոգայ՝ իր աղնուականագոյն ա-
րարածը. հանդերձ այսու ամենայնիւ
թէ որ ձախորդութիւ մը հանդիպինք,
մեկէն կը սկսիմ գանգատիլ. ինչ անի-
րաւութիւն է ըրածնիս։

Դիմաիրտ մարդուն մեկը մօրած
կոյրի մը առջեւ. ինկած տուն կը տա-
նէր ղինքը. բայց անանկ ճամբէ մը
հարկ էր անցնել, որուն երկու կողմնալ
անդունդ էր. և որպէս զի կոյրը անոնց
մէջ չվնասի, մեջտեղէն կը տանէր որ քա-
րի կտորներով ու կոճղներով լեցուն
էր. բայց քարի կտորներն ու կոճղնե-
րը կոյրին ներքնութիւն կու տային, ուս-
ոի կը գանգատէր իր բարերարին դէմ
և անիրաւ ու անգութ կը կանչէր ղինքն
ու չէր ըմբռներ որ անանկով ղինքը
վտանգէն կը խլացնէր ու ոչ թէ տուն
կը տանէր։

Ա՛յն դիմածն որ կը տեսնէ՝ Աստ-
ուած է. կոյրերն ալ մենք ենք. ճամ-
բուն վրայի արգելքները աշխարհքիս
չարիքներն են. տունը՝ երկնակութիւնն
է, ուր Աստուած զմեզ կ'ուզէ։ Չախորդութեանց մէջ պէտք է ուրեմն
որ ես ղինքը օրհնեմ ու համակամ ըլ-
լամ իրեն կամացը. ու ամենայն վստա-
հութիւն ունենամ իրեն բարութեանն
ու նոխտնամութեանը վրայ։

Կարօտութեանցս մէջն ալ պէտք է
որ իրեն դիմեմ. վասն զի ինքը իմ ըլ-
լալէս առաջ կ'իմանայ իմ ինչ բանի
կարօտութիւն ունենալս. բայց կ'ուզէ
որ ես իրեն դիմեմ, որպէս զի վարժիմ
կարօտ ըլլալս ճանչնալ, որպէս զի իմ
հպատակութիւնս իրեն ցուցընեմ, և
բախտապէտ ըլլամ իրեն ու անոր ա-
ւելի ալ սիրեմ ղինքը։

Ուրեմն պարզ ինդրուստ սկսելով
պէտք չէ որ անոր միայն գոհ ըլլամ.
հապա ինչպէս որ ծնողացս ու մեծե-
րուս բարիքներն ուզելը միայն բաւա-
կան չէ, այլ հարկ է որ իրենց ալ ը-
սեմ, առջեւնին գլուխս բանամ, ձեռ-
քերնին պագնեմ. այսպէս նաեւ մար-
մնով ալ պէտք է որ պաշտեմ զԱստ-
ուած, մեծարեմ ղինքը և աղաչեմ իր-
են։ Իմ օրինակովս ուրիշներն ալ կը
յորդորուին ղինքը յարդելու ու մե-
ծարելու, և սանձով աւելի լաւ կը
տարածուի իր Թագաւորութիւնն ու
անունն ալ կը փառաւորուի։

Բայց ամենէն աղէկ պաշտօնը որ
կրնանք տալ Աստուծոյ, իրեն կամայ
հնազանդիլն է։

Գ.

ՅԱՅՏՆՈՒԹԻՒՆ

Աստուած իր կամքը յայտնեց մարդ-
կանց այնպիսի զգացմունք մը տպաւո-
րելով սրտերնուս մէջ, որով իւրաքան-
չիւր ոք իրաւացի կը սեպէ ուրիշնե-
րուն հետ անանկ վարուիլ, ինչպէս որ
կ'ուզէ որ ուրիշները իր հետը վար-
ուին։ Բայց առաջին մարդը մեղանչեց,
որով և օրէնքն ալ սկսաւ աղօտանալ,
իրեն սերունդները արդարութեան
ճամբէն հեռացան և փոխանակ իրա-
րու բարիք ընելու փոխհակակի՛ չանա-
յին ուժով և բռնութեամբ յաղթել
և իրարու վրայ տիրել. իրենք զիրենք
կրից տուին, և ալ անկէ վերջը չէին
պաշտեր ինչպէս որ պէտք էր նէ՝ ին-

թա՞ր գիւին և ո՞ր-քան-ի՞ւ-ն-ը կը կենդանու-
ցնէին մարդո՞ս սիրտը, բայց ասոնցմէ ալ
աւելի խմապո՞-լիեան սէրը։ Ջո՞-լիան ո՞ւ պա-
ճը (1) ախորժելի ներդաշակո՞-լի՞-ն մը կը կազ-
մեն, բայց ասոնցմէ աւելի անո՞ւշ լեզո՞ւ մը։
Վ՚ապահամբա՞ւ ովո՞ր երկրի՞մ կը խօսի։ Ձա-
րմանօք քանասիրո՞ւն ուշադի՞-լիեան ո՞ւ ուրախա-
հո՞-լիեան ուրշանի՞ կ՚ըլլայ։ Վ՚ԷՅ բան կ՚ուզե՞ Ա-
պո՞ւաճ, ո՞ւ եօվնէրտրէն կը գարձի՞ ո՞ւ կը
ղըր-ի՞։ Հպարտ ալէքը, սպանօթ լեռնե՞ն, մար-
գարտաբեր յե՞ւերը, ո՞ւրիշն ալ՚ռի՞ նի՞-լոզ
պէրը, ծեղմոյ պրագ վաղը ոսկերը, ան՞ւ-
վկան, և ովո՞ր հակառակո՞-լի՞-ն կը ցանէ եղ
բարդ մէջ։ Շ՚ապերը կրկո՞-եցան պրով։ Բա՞յ
չա՞ւ ա՞-ելի են լեզո՞-ով կրկո՞ռղները։ Ան՞ւ-շ
պապասիան մը բարկո՞-լի՞-ն կ՚ելնէ ո՞ւ
իւ՞ւրը կը բերէ՞ւ։ Ո՞ւ պէ՞ւտ որ ընկերոջ
վայ գեղ կը խօսի՞, նայէ՞ որ լսածդ չո՞ւտ
պահէ՞։ Ա՞ւկը գողնէ՞ւ ա՞ւ-ել խօսելո՞ւ-ը։
մարդ մը խօսելէն կը ձանձրա՞-ի՞։ անհե՞ւնո՞ւ-
թիւրը բերանո՞ւ-ն ա՞ւ-ել է, խելացիներո՞ւ բե-
րանը արուեստո՞ւ մէջ։

Ինչ որ երիտասարդո՞-լիեան ապեն չէ-
ժողված, ի՞նչպէս կ՚ո՞ւզես ծերո՞-լիեան
մէջ գտնել։ Ո՞ւ որ շատ չո՞ւ կ՚ըլլա՞, ուշա-
պո՞-լի՞-ն չէնհա՞ւ գողի մը պէս ետե՞ւ-էդ կը
հասնի։ Ա՞-ապո՞-լիեան մէջող պղտորո՞-
լի՞-ն ախո՞ւտ բեր։ Ո՞ւյլը ցո՞ւրտ ե ըսե-
ր՚ւ լէյ ուօր ձորել, ո՞ւրեմն ամառը պէտք
է որ մո՞ւյլ։ Ո՞ւյլը սեսակ պէսակ երկրով
կը սնանի, ո՞ւ բոլոր օրը փախչո՞ւռքի պա-
տճառ բան չըներ։ Ո՞ւյլին այգիին չո՞ւկն ան-
ոյ ո՞ւ եղէ՞ւզ և ձէրով ծածկո՞ւած եր, ո՞ւ
պատ ալ ձէր եր։ Ա՞ղախտասերը մէծ ո՞ւ
ճոխ մարդ՚ւկանց կո՞ւրկին մէջ պէտ՞ւ է որ նախ
խօսքը ասեն ծանր շարժի՞ւ ո՞ւ գործելո՞ւ
մէջ երագ ըլլա՞։

Ո՞ւր՞ն գնո՞ւ-ը վայ, որո՞ւ՞ն նորը վայ,
որո՞ւ՞ն հեա կո՞ւ-ո՞ւ, որո՞ւ՞ն վերչ, որո՞ւ՞ն հա-
հայո՞ւ-յո՞ւ-նչներ։ անոր որ շատ գիւի կ՚ըմե՞։
Ո՞ւրմո՞ւը երեկո՞ւ-նները կը հակե՞։ կ՚ըսե՞ւ ո՞ւ
բարկո՞ւ-լիեամբ կը լեզո՞ւ-ի՞։ էսկ ասկա՞ւ-ապէս

(1) տե՛ս թ. 4։

թյ և ապրելութեան ճշմարիտ Ա՞սո՞ւ-
ուածը։

Ա՞ն առանն բարեպաշտ Ա՞սո՞ւած
զմարդիկ ստեղծեն աւելի ճամբան հանե՞լ
լա՞ հասնիր, խօսելդ առա՞ւ առա՞ւ իր
ինդ օրէնքդ մէջ, որ անկէ աւելի չարժայ
չէր կրնար ըլլալ ալիրինք երջանկիկ ընե՞-
լա՞ համար։ Ի՞մ հաւատքս զիս կը վստա՞-
հեցնէ որ առ օրէնքը Ա՞սո՞ւածա՞-
շունչին մէջ գրո՞ւած է, ու՞ր որ դուն,
ով պատանեակ, կրնաս գտնել ամենէն
հին ընկերութեան պատմութիւնը,
աւերը անձանց վարքերը, մարգարէու-
թիւնները և բանաստեղծնե՞ւն երը
գերը. ասոնցմով՝ որոնցմով չափազա-
նի ստեն կրնաս օրհնել զԱ՞սո՞ւ-
ուած, ու ձախորդութեանդ մէջէն ալ
մխիթարուիլ ու յաջողիլ։ Իմաստ
ութեան և Ա՞ռակաց գրքերն, Յոզը
վեան ու Աիւտքը ամենահարիւսուր խոր
թաններով լի են, թէ ինչպէս կրնայ
մարդ առաքինի ու բարեպաշտութիւն ըլ-
լալ ու այնպէս չսրտնուելու։ Ի՞ւ-նչն
քանի մը հատ կտրդանք մեկտեղ։

Ա՞ղն լմապո՞-լիեան ուիղքը Ա՞պո՞ւծոյ
վրան է։ Ո՞ւ-ան ղեղ լմապո՞ւ ի՞նկրծեր
ինչերդեր։ Լմապո՞-լի՞-ն լաւ սրտի՞ մէջ լմըն-
նար, վասն ղի անոր ոգին բարի է։ Ուվ որ է-
մապոյն սրտի՞ կը ըլնէ, ա՞-ելի լմապո՞ւ ի՞ել-
լայ, ինչ որ խոհեմ մարդ մը գիտնաս, ո՞-ղջ-
երո՞-լիե՞ամբ մարի՞ ըլնի՞ն, ո՞ ոչխերդ իրեն
պանը սեմը մալեցընեն։ Ա՞նիկ մարդը կը
կորնչի որ ինչ լա՞ ե ըսածը, բայց լմապ-
պո՞ւնը ո՞-րինչերո՞ւն կործի՞ւն ալ ականջ կը
խլնէ։

Քանի որ երիտասարդ ես, ո՞ւ քանիդ
ո՞-րիշ բանի վրայ ի՞ւ խօսիր, լաւ ան
գամ լսելդ ա՞-ելի՞ ե։ Սրտի ըսէ լո՞-
լիեամբ և հարցո՞-ւ։ Հեղը-լիեամբ մարի՞ ըսէ,
ինչ որ ի՞ւ-նչս լա՞ հասկնալ։ Ընկերոջդ հար
ցո՞ւած բանին պատասխան ո՞ւ-ր ինչ որ գի-
տես։ ապա ինչ ոչ՚ լա՞ե, որպէս ինչ լսելու ինչ
վնաս բաներ կո՞ւ-ղես ո՞ւ ամօրոզ ճաս։ Ձա-

մարդը ը՞ստրն ու առողջարար չո՞ւն կ՚ըլլայ։ Օ՚գաստ մարդ մը իր կեանքը կ՚երկնցնէ։ Վ՚ինի՞ ու կանայ ամենէն իմաստունները ալ մոլորցո՞ւին։

Պարծենկոտին հետ չմիաբանիս, և ոչ ոք հետ որ գաղտնիքներ տո՞ւս կը հանէ. չճանչցած մարդո՞ւ առջեւ խորհուրդ մի՛ ըներ։ Դրայիէր չով շատ մի՛ յաճախեր՝ չըլլայ որ յանդիմանայ։

Ունէի՞ն երկո՞ւ ըլլալ չան ինչ մեկ. վասն զի ինչ որ մեկը էնայ, մեկալը կ՚ինայ բոնել։ Լա՞ւ է անապատի մը մէջ կենալ՝ չան ինչ կո՞ւսարներու ու բարկացողներու մէջ։

Անիմաստ լացողը, ու ընկերակից եղէր վշտացեալներու հետ։ Ով որ ընծայ կ՚ընէ աղքատին, վաշխով Աստուծոյ փոխ կու տայ։ Օ՞ւարն ու բարեկամական դէպքով մը պո՞ւր։ գիտցէք եւ՛ երեսին մի՛ ըսէներ։ Օ՞ձրաձրին յետ՞ւնն ալպես ինդամանալ խեղճը։ Ունէն չափիկ մի՛ շարժէր։ Իմաստունը անփոխ է արե՞ւն պէս, անխնայ լո՞ւսին պէս փոխոխական։ Ծնէ որ ինչո՞ւ ունենալ օրհնո՞ւ մէջ յո՞ւսահատիլ՝ ու՞ծդ կը պակսի։

Անի՛ արհամարհէր աղքատ արդարը և մի՛ գովեր անիրաւ հարստը։ Օ՞ձրաբերներէն հետո՞ւ նեցիր. ինչ որ կանչէն չէնչէ, չալե՞ւ է. անանձնուիլ կ՚անչէն։ Ով որ բարյոր չենչ կը չենէ, ըսել է ինչ հոգիս չէ անոր ըսելով կործանելո՞ւն վրայ։

Համբերող մը ո՞ւժովէ մը աւելի արժէ՞ւոր է։ Աւելի լա՞ւ է սեպուհին ոտքի հանդարտութեամբ, չան ինչ կո՞ւռով տեսակ տեսակ կերակուրներ։

Աչքերդ չայերդ առաջ պար։ Իմաստունին ալէկերը գլխուն վրան են։ Տգետը մոլորի մէջ կը չուի։ Ով որ պարզմտութեամբ կը չուի, վստահութեամբ առաջ կ՚երթայ։ Ան որ շատ յետ՞ւէր կան, նայէ որ յետ՞ւդ գոյ պահես. ինչ որ կու՞ւսաս՝ մէկը հաշուելով՞ կը տո՞ւր, առնիդ ալ ո՞ւսիդ ալ նշանէ։

Նայէ որ բարի անո՞ւն սպառնաս. ապիկայ բեր՞ւ գանչերէն աւելի կը տե՞ւէ։

Իմաստունը հիներո՞ւն իմաստութեանը կը պարապի. երբե՞ւէ մարդկանց պատմութիւնը մեծ կը պահէ, առակներո՞ւն իմաստը կը գիտնալե՞ւ, օտար աշխարհներ կը չուէ. ու մարդկանց բարի ու լաւ գործ՞ը կը կորչե՞ւ։

Անի՛ ըսեր, Ինչ մեղայ, ու ինչ վնաս եղաւ ինծի անկէ. վասն զի Աստուած ծանր կը շարժի արդարութիւնը հատուցանելը ժամանակ։

Ով որ բարեկամ մը գտա՞ւ, գանչ մը գտա՞ւ։ Աստուածային յանդիմանութիւնը աւելի աղէկ է՝ չան ինչ լինչական համբոյրը։ Աստուած բարեկամիդ, գնա՛, ու վտանգը եկուր որ տամ, մի՛ ըսեր. ինչ որ այսօր կրնաս գալ նէ՝ գո՞ւր։

Օրէնսկ, մարդ ըսե՞ւ հօգուտ կարծիքին, պարո՞ւնչ ինչ՞ւ խօսո՞ւվ գործո՞ւվ ու ամենայն համբերութեամբ։ Ա՛հ, վայ անոր որ կը լողորդ հայրը. և անիծեա՛լ որ իր մայրը կը բարկացնէ։ Ով որ հօգուն ու մօրգնէն բան մը կը գորնչնայ մեղչ չնի ըսելով մարդասպանի նման է։ Աշխո՞ւ բան կայ որ հոգիս կ՚ապէ. հպարտ աղչատը, ագահ հարստատը և անխնայ ծերը։ Աշխո՞ւ բանով սիրտս չո՞ւարկայ. հիմնաւորութեամբ եղբարց, սիրով ընկերայ. ու հարկին ու գեհենային մեկ սիրտ ըլլալնէը։ Աշխանել է ան էրեկը, որ լա՞ւ կին մը ունի. իր փորձին ըսե՞ւ կրնէ է։

Աստուած իրմէ վախցողը բարի կնկան մը հանդիպացնելով կը վարձատրէ։ Կ՚ծո՞ւար է ծերացելո՞ւ կին մը գտնելը. երկնքը պիտի անոր վրայ վսեմ կ՚ըլլայ ու կը զանազանէ ամեն օր չինչը ուրախացնելը, ու երբէ՞ւ չարժմունքներ. Ունէ որ բո՞ւրդ ու վնա՞ւ յետ՞ւը անցնի. իր յետ՞ւվը կը բանի, վաճառականի նա՞ւս մը պէս որ հեռա՞ւոր գետնէրէ հայ կը բերէ։ Աստուածայ կանո՞ւն կ՚ելլէ ու ծառանեցո՞ւն ու պետչէը կը բացնէ։ Խոհեմութեամբ կը խօսի ու չաղշրութեամբ խորհուրդ կու՞ւտայ։ Ընդհանրապէս ու գեղեցկութիւնը չէ կը պահեն. բայց ապուածավախ կինը կը գովուի։

Երբ դեռ պատանի էի, սխալեցա առաջ աղջիկներու մէջ իմաստութիւնը խնդրելով, և ինչո՞ւան որ տեսնէի՝ պիտի խնդրեմ։ Ասով շատ

բան վատբղեցայ. «Իւ աշխատեցայ ո՞ւ շատ հանգիստ գտայ. և ես՞ո յոյսամ անոր որ ինձի խնամող-Բիւրեղ տուաւ։ Այո՞ո որ ինձ կը պետնա. նայեցէ՞ո որ լա՞ առնէի՞ ո՞ւ շատ ոսկի կը գտնէ՞. աշխատեցէ՞ո ջանի որ ձամանակ ունի՞ ո՞ վերջերիդ ինծ կ'ուլայ։

Ե.

ՅԻՍՈՒՍ ՔՐԻՍՏՈՍ

Նայց Աստուած օրհնքը լսացընելու համար խաւրեց աշխարհք զՅիսուս Քրիստոս, որ ոչ եղիծ վտառատրութեանց՝ այլ ապրատանեաց մէջ ծնաւ. ամբարտաւանութիւնը յանդիմանելով խոնարհաբար ապրեցաւ. ու բըռնութեան դէմ կենալու համար՝ ինքը հեզ եղաւ. հալածանքները քաշեց՝ որ պէս զի նեղեալները մխիթարէ ու ցուցնէ որ առաքինութեան վարձքն ասաշխարհքիս վրայ չէ։ Խեղճ արհեստաւորներ ժողվեց ու զանոնք ասդիս անդին խաւրեց, որ նոյն առեղնութեան աշխարհքիս վարդապետութիւնը հասկանալի վարդապետութիւն մը քարոզեն։ Ու բաւ անոնց ու մեզի ամէնուս ալ։

«Իմ առջի պատուէրքս այն է, որ միկզմիկ սիրէք՝ ինչպէս որ ես զձեզ սիրեցի. որով ինչուան կեանքս ալ ձեզի համար տուի. անով աշխարհք զձեզ ճանչնայ որ իմ աշակերտներս էք՝ թէ որ միկզմիկ սիրէք։ Ինչ որ կ'ուզէք որ մարդիկ ձեզի ընեն՝ դուք ալ իրենց ընէք. վասն զի բուն ատոր վրայ կը կայանան օրէնքներն և մարգարէները։ Ինչպէս որ դուք զուրիշները կը դատէք, նոյնպէս դուք ալ պիտի դատուիք։ Աները կը նուաստի, վասն զի աշխարհք անկաւորութեան մէջ կը լողայ. բայց ով որ սուր կ'առնու՝ սրով ալ կը մեռնի։ Թէ որ խեղճ ողորմելին մը կամիկ մը ջուր տայ Աստուծոյ սիրոյն համար, առանց վարձքի չէք մնար։ Նայց ձախ Թևերնիդ չգիտնայ ինչ որ բարի գործ մը կ'ընէ աջերնիդ։ Աշխարհի խնամարհայ. երանի հեզոց, երանի ողորմածներուն, վասն զի ողորմութիւնն պիտի գտանեն։ Աշխարհի անմաց որ կուլան, վասն զի պիտի մխիթարուին. երանի անոնց որ խաղաղութիւն կը սիրեն, և արդարութեանն կը փափաքին ու անոնց համար հալածանք կը քաշեն։ Ով որ նեղութիւն կը քաշէ, ինծի պայ ու ես զինքը կը մխիթարեմ։ Ընկերասութեանց ու թշնամանաց սիրով համբերեցէք. ու տեսնեցէք ինծմէ թէ ինչպէս խոնարհ հեզ եմ, և անով խաղաղութի կը գտնաք։ Ծեղապարտ է՝ ով որ եղբօրը դէմ կը բարկանայ։ Քու աչքիդ գերանը չես տեսնար ու եղբօրդ աչքին չիւղը կը տեսնաս։ Թէ որ եղբայրդ գքեզ վշտացընէ նախատեղով՝ Թողութիւն տուր. ոչ թէ եօթը՝ հապա եօթանասուն և եօթը անգամ ալ նախատէ ըզքեզ՝ այնչափ անգամ ալ դուն ներէ։ Թէ որ խորանին մօտենաս ու յիշես որ եղբայրդ ոխ ունի քեզի հետ՝ գնա նախ անոր հետ հաշտուէ։ Ծչնամիներդ սիրեցէք. Յաւելնեներնուդ բարերարութիւն ըրէք ու աղօթք ըրէք զձեզ հալածողներուն ու ըկողներուն համար, թէ որ կ'ուզէք արժանաւոր որդիք ըլլալ ան Աստուծոյն՝ որ չարերուն ու բարիներուն վրայ ալ հաւասարապէս նոյն արեւը կը ծագէ։ Թէ որ զոս կը սիրէք, իմ պատուէրներս պահեցէք։ Ընդհանրնուդ մէջ Աստուծոյ արքայութիւնն ու իրեն արդարութիւնը խնդրեցէք, և ուրիշ ամէն հարկաւոր բաներըը կը տրուին ձեզի»։

Այս ճշմարտութիւններս քարոզողն անվրօն ու ապստամբ մեկը սեպուհեցաւ. բռնեցին զինքը. անբաստանեցին. դատապարտեցին, և ինքն իր ըսպանողներուն համար աղօթելով մեռաւ. առանկով առաքինի ու քաղաքավրթի մարդու մը օրինակ տուաւ մեզի։

Ալեքսան իրեն կրօնքը խնդիրք կարծուեցաւ. իրեն հետեւողներն այ պատուհասի հաղորդուեցան, բայց կարծիքնին չփոխեցինն, ու ընդհակառակն յարատեւեցին բարին քարոզելու ու նոյնը արդեամբ ի գործ դնելու: Արբ դիմիներէն անիծաւելով կ'օրհնէին զիրենք. կը վնասէին զկրենք՝ ապաննելու համար. ու իրենք աշխարհքի աչքերնէ հալածական կըսեպուէին ամեն ջանագ մոռնուելով, կը մեռնէին նեղութիւն իրենց տանջանքներուն: Ո՛չմար տէրութիւնը իրենց արեամբը ոռոգուած յաղթանակեց և ան ատուտա ծայրն կրօնքը միաց ի միութիւն և ի փրկութիւն աշխարհի:

Օ.

ՍԱՐԴ

Սահմանագոտ սարահաղոյ մէջ մարդը ամենէն կատարեալն է. բաղկացեալ է հոգւոյ և մարմնոյ, ու ընկերանալ ուզէ վճռակի համար սահմանուած, ու բոլ է խոհեմն ու կատարելութեան դիմող:

Լ.

ՀՈԳԻ

Ես կամ ու կը զգամ որ մարմին մը ունիմ այլեւս այլ անդամներէ բաղկացեալ, որ ախորժ ու չաւ, ուժ ու ըզգուելի կը ղգայ. կը գիտնայ ու կը նեղ տարնայ. բայց տանեցմէ դուրս ուրիշ բան մ'ալ կը զգամ՝ ի՛նչը չեմ:

Ես կը մոռացեմ. մոռացողը արդեօք ԹԸ՞ն ի՛ չէ նէ գլուխ է, կամ ԹԷ սիրտ. չէ. կ'կռնանամ որ բաղդը ան գամիներէս աւելի գերազանց բան մը ունիմ:

Աչերկայ եղած բաներդը կը ճանչնամ. անցածներդը կը յիշեմ. ապագան կը գուշակեմ. կ'ներեւակայեմ. կը գիտնամ. կը սիրեմ. կը վախնամ. կը յուսամ:

Ես կ'ուզեմ. մի՞թ ես ան ՆՍՏ. մարմինը չէ. վասն զի մարմինը կը հնանդի: անանկ որ ԹԷ որ ես ուրիշ առիթ մը ուղենամ երթալ, մարմինը կը շարժի. ԹԷ որ ուզենամ գլուխս ծռել կամ վեռակ կենալ, գլուխս ու մարմինս կը հնազանդին ինծի:

Ես ԵՍՆ է Հոգին: Նկատեմ բաղ կացած չէ, ուստի ոչ կրնամ տեսնալ և ոչ ալ շօշափել, ինչպէս որ չեմ տես ու չեմ կրնար շօշափել զՆստուած ու դիտիշատակները. ինչպէս որ կամք ունիմ, փափաք կը զգամ, բայց չեմ կրնար տեսնալ և ոչ ալ շօշափել զիրենք: Ես հոգին եմ իրեն յատկութիւններէն կը ճանչնամ. արիական է, զգաստ է, մարմնոյն ամեն շարժմանցը վրայ կը հսկէ, կը խորհի, կը յարմարցընէ, անանկ գործերը կ'ընէ որ նիւթը չկրնար ընել: Ես իրաւցընէ. տեսներ եմ որ քար մը, կամ փայտ մը մոռնամ, կամ ուզենայ:

Ր.

ԱՋԱՏ ԿԱՄՔ

Բարին վար իյնալուն պատճառը իրեն ծանօթութիւնն է՝ որ զինքը վար կը քաշէ. ծուխը կը վերանայ իր ԹԷ ԹԵ ուԹԵ ամբը՝ որ զինքը օդէն վեր կը հանէ: Բայց ես երբեմն բանի մը ձեռք կը զարնեմ, կը զգամ որ կրնամ ընել ու կրնամ չընել. և ինքնիրենս կ'ուզեմ՝ ապէկ է չէ նէ պէշ, կը յարմարի՞ չէ նէ չէ. կը տատակուսիմ ու կը լսեմ: Ուրեմն հոգիս որ մարմինս կը կարգադրէ ապա կամ ունի. այնինքն իրեն ձեռքն է բարին ընելը կամ չընելը. չարիք գործել կամ անկից զգուշանալը: Ուրեմն իմ ամեն գործողութիւնս կամ իմ ապէկութենէս է կամ իմ պէշութենէս. ուստի իրաւացի է որ ես վարձք կամ պատիժ ընդունիմ:

Իմ էքը՝ ինչպէս նաեւ կրնայն ալ

կը տալեցընեն որ առ վարձքը ու պատիժը առ կեանքիս մէջ տալ կրնամ ու նեղնալ. բայց ուուշ պատէն անդին պէտի ունենամ՝ որ անխնայ է. առ վարձքս պիտի ըլլայ գերագոյն ճշմարտութիւնը ճանչնալը, որ է Աստուած. գինքը կատարեալ պէտին. ուրախանալ եւ սիրով գինքը չտեսնուն ժառանգելը։

ԱՀ. կ'ուզեմ որ եւս աւանակ վարձքի մը արժանի ըլլամ։

Հարց ընելէս կրնամ զայն ձեռք բերել։ — Աշխարհի ու քաղաքակիրթ պատանիի մը պէս ապրելով։

Պիւր. շարժ.–նախ.։

ՆԵՐՍԵՍ ՃՆՈՐՀԱԼԻ

Հայաստանեայցս առաքը Եկեղեցւոյ վարդապետութ մէջ ամենաիմաստուր կարծուած է առաքը հայրապետական մեր Ներսէս, որ մականուանած Ճնորհալի կը կոչուի։ Զորս ուղղափառ հատատոքը, նորա հոյակերտ վարդապետութիւնները, նորա առ Բրիտանահայն առաքը եկեղեցին ունեցած ջերմեռանդութիւնն եւ ուղղափառ հատատոքը յայտնի են ամէն անոնց՝ որոնք անդամ մի դէպ աչքէ անցուցած ու կարդացած են նորա տեսակ տեսակ երկասիրութիւնները, որոնց շատերն հիմն ու հատատութիւն կը համարին մեր ի ուսուցչական առաքը եկեղեցւոյս ուղղափառ դաւանութեանը։ Ընդդէմ մէջ նշանաւոր են այն թղթերը, զորոնք յունական եւ հայկական եկեղեցւոյ միաբանութեան խնդրոյ պատճառաւ գրեց ի Կոստանդնուպոլիս առ Մանուէլ կայսր, եւ առ Անթոխէ Պատրիարքն Յունաց։

Այդ նամակներուս մէջ այն կէտերուն վերայ միայն խօսեցած են, զորոնցմով յիշեալ երկու եկեղեցիները կը տարբերին իրարմէ. վասն զոյց ընդհանուր եկեղեցւոյ ընդունած շատ մի ճշմարտութիւնց եւ ուղղափառ մասնաւոր վերայ չխօսելնիս, չզլայ թէ ուրանայ տակաւին անձինքներուս կատկած ունի, որպէս թէ առաքը հայրապետն Ներսէս զանոնք լռութեամբ անցնելովը մերժած է եւ չէ ընդունած։ քանզի ինչ։ Ասոնք ալ եղեր յիշեալ թղթոյ մէջ ի մանաւանդ խօսեցած չէ եկեղեցւոյ ի տեղւոյն անտի քրիստոնէութեան ընդունած հատատոքէն վերայ, սակայն ուրիշ շատ առիթներու մէջ յայտնած է իւր ուղղափառ խոստովանութիւնը բոլոր այն հատատոքէն կէտերու մէջ, զորոնք կ'ընդունի այսօր Հայաստանեայց Ս. եկեղեցին։ Այսէկ կը հետեւի թէ ինչ այլանդակ եւ խորամանկ խորհուրդ մի է այն, համարել թէ սրբոյն Ներսէսի յիշեալ թղթերուն պատճառութիւնը համճաձայն է երեք եկեղեցւոյ դաւանութեանը հետ, այսինքն Յունաց, Լատինաց եւ Հողբաքականաց։ Եւ այն օրինակ խորամանկ վարդապետութեամբ դաւանակից ընել զառաքը հայրապետն Հողբաքական եկեղեցւոյ հետ։ Այս ինչ թողութիւն նորա միութեանը եւ եկեղեցական եւ հատատոյ վերաբերեալ ճառերը, այնչափ չարաչար կանոնները, որոնց մէջ յայտնապէս եւ անպատրուակ կը ցուցընէ իւր ուղղափառ դաւանութիւնը եւ ուրիշ շատ ճշմարտութիւններ եւ առաքելական աւանդութիւններ ընդունելը, զորոնք միշտ մերժած են Հողբաքականք։

Հողբ իւր գործերուն մէջ պայծառ կը փայլէ իւր հոգեւոր վարդապետութ սիրով իւր ազգային եկեղեցւոյն, եւ իւր յատկութիւնն որով կը պատուէ

պատրիարքը, ջերմեռանդ սիրով՝ զոր ցոյց տուած է զանազան գոլեանութեամբ առ ամենօրհնեալ և միշտ տուրք կոյս Աստուածածնին մայրն Յիսուսի, առնցմէ մին է հետեւեալ տաղը, զոր հին գանձարքէ հանած ենք, և որուն սկզբնատառերն իւր անունը կը յօդեն։

Տաղ-Երգք տուր ծննդեան Տեառն։

Նոյ եղեմ բանաւոր անկոյն,
Նոր Աբրահամ իբրեն հնոյն նորագոյն։
Արկակի դիմաւոյ առիթ,
Անքակ միութիւն Աստին ընդ եղումն։
Բենեական արիւիւ տալը ցեալ,
Ջմինեան մարմնապէս ծընաւ վերատին։
Սիրամարդ ոսկեսիրուկ նրկար,
Տատրակ սրբասուհ, մաքուր աղաւնի։
Աբեւեալ ծաղիկ դարնայնոյ,
Վարդ, մանիշակ, քրքում, շուշան վայելուչ։
Սարդիոն, յակինդ, դահանակ,
Յասպիս, կարկեհան, զմրուխտ,
շափիղայ։
Ի տիրոջ ի նոյն վարսերն յեռեալ,
Կայծ և տպագիրն նորն Աստուծոյ։
Աբինապէն օգտանուաճ շար,
Բեհեզ և ծիրանի, նիւթ նոր խոնարհիդ։
Բաներեալ համատեղ իցս ելք՝
Ընդ քեզ վերաբերել առ իքեն ծագումն։
Պահելով պերճահիւսակ նրբագործ
Երկին ի միութիւն՝ յաւէժ միշտ ընդ միասս։

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆ Ք

Ինչպէս անցեալ դեկտեմբերի ամ սաթերթին մէջ ծանուցած էինք, ներկայ ամսոյս 3 ին սկիզբն տուին տուրք Յարութեան Տաճարի գմբեթին նորոգութեանը համար ըլլալիք պատարագութեանց։ Նոյն օրը Պատրաց և Պաղղոյ մեծապատիւ Հիւպատոսները անձամբ իջան ի տուրք Յարութեան, և գերեզմանին ճակատն եղած շարժական զարդերն ու մոմակալներն և կանթեղները հանելով, և թէ զանոնք և թէ պատահատեղւոյն վերայ աշտանակ ու կանթեղ զամենքն ի գիր առնելով, և իւրաքանչիւր ոտք քանի կանթեղ և մոմ ինչ զարդ ունենալը նշանակելով՝ երեք օրինակ ըրին, իւրաքանչիւրն ալ կնքել տալով տուրք Յարութեան Տաճարի երեք ոտքայ Հայոց, Լատինաց և Յունաց տեսուչներուն, երկուքը Պատրաց և Պաղղոյ հիւպատոսներուն և երրորդը տեղւոյս կառավարութեան քով պահ պահուին։ Յետ այնորիկ սկսան անդունները (իակելէ) կազմել, որոնց նիւթերը, այսինքն՝ մարգարիտներն ու երկաթի գամերը բոլորը՝ հանդերձ թըլսանշաններով Յերուսաղէմ եկան. և կը կարծուի թէ այս կազմածները մինչեւ տուրք Օսմանի հաղիւ կը լրանան։ Բոլոր այս հանդերձանքները բնաւ պատգելք եղած չեն ուխտաւորաց իբրեւ ուխտ ու երկրպագութիւնը կատարելու թէ ամենասուրբ Գերեզմանին մէջ և թէ միւս տեղերը։

— Ընդհակառակ դեկտեմբեր ամսոյ 14 ին հասան ի տուրք քաղաքս Շուշու տուրք կարապետի վանաց միաբաններէն,

Երիստակէս վարդապետ Պըրճճեան Աղեքսանդրուպօլեցի.

Խորէն վարդապետ Շահնազարեան Սչեցի.

Նահապետ վարդապետ Պետրոսեանց Սչեցի.

Յակոբ վարդապետ Գրիգորեան Բաղբերունի.

Գաբրիէլ վարդապետ Խաչատուրեան Չնքուշցի.

Կարապետ վարդապետ Հայեան Մշեցի։

Յիշեալ վեց վարդապետաց, որոնց առաջ Կարապետի վանքին հոս փոխադրուիլը ազգային խնդրանօք հրամայեցաւ Ի. Դռնէն, այսպէս կը պատմուի իրենց ճանապարհորդութիւնը։ Ա՛նքին մէջ չանկարծ ձերբակալ ըլլալով կը բանտարկուին, և ապա 13 զապթիէի չանձնուելով կը տարուին շղթայակապ մինչեւ ի Տիբերիական. և անկէ 7 զապթիէով, կու գան մինչեւ ի Պարտզաղէ։ Հոն ալ զապթիէից թիւը հնգի իջնելով կը հասնին ի Սեւերեկ, ուր նորէն զապթիէ մի աւելնելով կու գան Ասքիֆա և անտի ի Պելեան, և ապա 5 զապթիէով կը հասնին ի Հալէպ, և ի Պիլեճուկ. ուր տեղ մէկ զապթիէի ձեռք չանձնուելով կու գան ի Թէրասս, և անկէ ի Յոպպէ։ Ասկէ Սրբազան Պատրիարքը լսելով անոնց գալուստը, և թէ զապթիէն ի տուրք Հրեաստանէ գալն՝ հաւանութիւն ձեռքը պիտի չանձնէ ղրկելնիք, անմիջապէս ըսր խրկելով՝ խնդրեց հաւանութենէն որ ուղղակի տուրք Յակոբոյ վանքը բերուին։ Այս տնօրինութիւնը յիշեալ վարդապետաց այնչափ մեծ մխիթարութիւն եղաւ, որքան որ մեծ պիտի ըլլար ազգիս և եկեղեցւոյս անպատուութիւնը օտար ազգաց քով։ Յիշեալ վարդապետք անակնկալ կերպիւ ձերբակալ ըլլալնուն՝ չեն կարողացած իրենց ամենակարեւոր հանդերձեղէնները և վարդապետական ընդհանուր գեստնին հետերնին առնելու. վասն որոյ Սրբազան Հայրը փութացաւ անմիջապէս անոնց պիտոյքն հոգալու։

— Քանի մի անգամ առիթ ունեցանք դուրսէն յիշատակելու ամսագրերիս մէջ Թարսուսի (Կեսարիա) Հեբրեան մեծատուն Յակոբ աղային բարեպաշտական առատաձեռնութիւնները։ Յիշեալ բարեպաշտօն և ազգասէր Հայն այս ամուռ իւր երկրորդ ուխտաւորութեանը՝ ժամանակ ակա նատես գտնուելով Սրբազան Պատրիարքը 2 օր նոր շինութեանց և նորա տուրք Հոռոմոց յառաջադիմութեան համար Թասած ճգնանքը՝ մանաւանդ նոր շինուած Տպարանին պայծառութիւնը և անկէ յառաջ գալիք մտաւորական զարգացումը նշմարելով, բարեհաճեցաւ նուիրել երկաթի մեծ մամուլ մի, որու խոստ պէտք ունէր Տպարանս։ Այս չնաշխարհիկ առատաձեռնութիւնս թէպետև ըստ ինքեան փոքր բան մի համարուի, սակայն ազգասէր պարգեւատուին բարեպաշտութեան մէկ ղգալի ապացոյցն ըլլալով, կը պարտաւորիմք հրատարակաբար յայտնել մեր խորին շնորհակալութիւնը։

Նմանապէս իւր ջերմեռանդ ու համեստաբայլ ամուսնին մահուեսն Գասրն տիկինը բարեհաճեցաւ վեց հատոր Թարգի Նաբղէսն նուիրել Ս. Հոռոմոց Թանգարանին ի նշան իւր բարեպաշտութեանը։

— Սուրբ Հոռոմոց Յառանգաւորաց դպրոցին համար հետզհետէ աշակերտ տացուներ հատած ըլլալով, և զանոնք ըստ սովորութեան և կանոնի՝ քաղաքիս երեւելի բժշկաց ձեռք քննութեան անցընել տալով, և ըստ նոցին վկայութեան մարմնոյ առողջութեան կողմանէ ամենեւին արատ ու թերութիւն մի չգտնուելով, ընդհանուրեան յաշակերտութիւն։ Ժշկին տուած վկայականները գերմանական լեզուով գրուած ըլլալուն՝ զանոնք կ՚ընեմք հոս մէջ բերել. բաւական կը համարիմք միայն աշակերտացուցոյ անուններուն նշանակել առ ի տեղեկութիւն ծնողաց իւրեանց։

Էբրահամ տեր Պարսեղեան Քեմմախցի ։ Գրիգոր Կարապետեան Թոխքեղացի ։ Կարապետ տեր Յովհան Նէսեան Թոքլուտաղցի ։ Սարգիս Յակոբեան Սարաչցի ։ Մելքոն Յակոբեան Թոքլուտաղցի ։ Յակոբ Պօղոսեան Թամզարացի ։ Յովհաննէս Յակոբեան Պաբասցի ։

— Վեհաեմբեր առնոյն մէջ երեք գաւիթը սարկաւագաց Թեհան առաքման ընկալան, որք են Վէտրդ մահտեսի Յօհաննէսեան Օմիւռնացի ։ Խարտեղ Յօհաննէսեան Պանեցի, որ կոչեցաւ Գաբրիէլ Սիբացի մահտեսի Յարութիւնեան Պանեցի ։

— Ըստարից ուխտս Թեհան հիւսպատոս Էրժ. Պալքեր առ Սոլիէմ, որ իւր հայրենիքին վերադարձը դեռ երկար ամիս չեղաւ, Թարիքացի ընդհանուր հիւանդոց անուանելով, առնոյն 11 ին մեռնելոյս իւր նոր պաշտօնին ։

— Սուրբ Աթոռոյս Թանգարանի Տեսչութիւնը իւր մտահատ ջնորհնակալութիւնը կը յայտնէ Ընդհանուր Ս. Թարգմանութեան, Ընդհանուր և Ամերիկեան Միաբանութեանց, որք բարեհաճեցան նուիրել իրենց լոգրատոց պատկառելիները, որք իրենց հանգուցեալ Տեսչութիւնը ։ Նոյն ջնորհակալութիւնը անշուշտ պիտի ընդունին միացեալ ազգային Թերթերու մեծապատիւ լոգրատուները ևս ։

ԱՌԱԿ

Թէ որ բեզ աչ հարցընեն, դու աչ ըսա Թէ
Թոշոմն աչ կուգայ ։

Ժամանակաւ Պաբեկի վաճառականին մէկը Պօլիս կը պայ ջարս հինգ բեռ յանձնարկելու (փաբիթու.բի) բեռնաւոր մը կը կանչէ ու կը յանձնէ անոր ըսելով՝ որ ատոնք մէկիկ մէկիկ շալկելով իր խուցը բերէն, և ես քեզ քանի մի օգտակար խրատներ տամ՝ որ վիս օրհնես ։ Հարցուց անոր բեռնակիրը՝ Թէ ո՞ր խուցդ ։ Պատասխանեց Պաբեկը ։ Հօմա խանը՝ ատեաձանի՛ բան գըտիր ։ Բեռնակիրը մուծեց ինքնիրեն ըսելով՝ այսքան ժամանակ է վարձքով բեռնակու. Թիւն կ՚ընեմ՝ այս անգամ ալ Թող առանց վարձքի ըլլայ ։ Բայց ըսաւ դարձեալ ինքնիրեն ։ Հօրմէս լսած եմ որ Պաբեկները խրատանքի կ՚ըլլան ։ ըլլայ որ ու ոեւ ուրիշը խրատներուն տակին վնաս մի ծագի ինձ ։ Ինչ եւ իցէ բեռնի մեկը շալկեց ու աստիճաններուն վեր եկնելով ոեր կոտը ինկաւ ։ Պաբեկը դարձաւ ըսաւ ։ “ Տես բեռնակրաւո՛ւն ։ ուսա. ցին խրատս քեզ այս ըլայ ։ Թէ որ մեկը քեզ հարցընէ՝ հարսուս Թիւնը ազեկ է՞ Թէ չըսարսուԹիւնը, դուս ըսէ որ հարսուԹիւնը ազեկ է ։ ։ Սեկնբդ անդամ բեռը ինկընկալուն ըսաւ Պաբեկը ։ “ Երկրորդ խրատս այս ըլայ ։ Թէ որ հարցընէ քեզ մեկը ։ ասնո. ԹուԹիւնը ազեկ է՞ Թէ կշռուԹիւնը ։ դուս ըսէ՝ կշռուԹիւնը ազեկ է ։ ։ Երրորդ անգամ մուն ալ ըսաւ ։ “ Երրորդ խրատս ալ այս է ։ որ երբէք հարցնող ըլլայ քեզ՝ Թէ ծերուԹիւնը լաւ է՞ Թէ երիտասարդուԹիւնը լաւ է ։ ։ Չորրորդ անգամ բեռը վար գնդլուն ըսաւ վաճառականը ։ “ Թէ որ հարցընեն քեզ՝ ոնչ պատիկը լաւ է՞ Թէ մեռնիլը ։ դուս երկուքմ ըսէ ըսէ՝ որ ողջ պատիկը լաւ է ։ ։ Պաբեկին խրատները կը լսանան ։ Իսկ բեռնակիրը վերջին միտքը բեռն ալ կը շալկէ ։ ու աստիճաններէն վեր հասնելու ժամանակը՝ ոտքը սահել ձեռացընելով ու ձայն մը փրցընելով բեռը կռնակին դէպ ի աստիճաններն վար կը գլորի կը ձգե ։ ու մէջը եղած չախմախակիները կոտրի կ՚ըլլան ։ Պաբեկը տեսնելով զայն կուլայ, գլուխն կը գոչնէ ։ իսկ բեռնակիրը կը դառնայ “ Ինչ չաե կուլաս ։ կ՚ըսէ ։ ասոր փոթմանք կ՚ըլլան ։ իսկ Թէ որ ես ինձի ու մեռնելի նէ՝ աւելի ազեկ կը ։ բայց հիմակ Թէ որ քեզ ալ հարցընելու ըլլան Թէ մէկի չախմախակիները ոնչ են Թէ կոտրած ։ դուս ես դամ ըսէ ըսէ որ ։ Ըստուած վկայ՝ ամէնն ալ կոտրած են ։

ՅԱՆԿ

ՅՈՒՆՈՒԱՐ

ՆՈՐ ՏԱՐԻ 1

Ի ոգւոյ մահ Վ. սեմաշուք կարապետ Ա. Միրոյի Պալեան անդամոյ բարերարի Յառաջադասուց ուսումն նոյնանիս 3

ՆՇԽԱՐՔ ԱԶԳԱՑԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻԱՆ. — Ողբագանձ իշխան նազն Հայոց 5

ԲԱՐՈՑԱՒԱՆ. — Ուսուցչին ու քաղաքակիրթ պատանւոյ : (շարունակութիւն) 7

ՆԵՐՍԻՍ ՇՆՈՐՀԱԼԻ 13

ԺԱՄԱՆԱԿԱԳՐԱԿԱՆՔ. — Սուրբ Յարութեան Տաճարի նորոգութիւնը : — Սուրբ Կարապետի վանքի վարդապետաց դասատուը : — Յակոբ տղա Աշըգեանի պարգեւը : — Յառաջադասուց աշակերտաց դասատուը : — Հեռնադրութիւնք ազգասիրական : — Ուսումնական հիւսպատոսի մեկնիլը : — Թոնդրակեանի աւերածութեան կարգին հնարհակատութիւն մի 14

ԱՌԱԿ 16

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ՊԱՏՄԱՆՔ

Ա. Միանգ ամեն ամիս կը հրատարակուի մէկ 16 երեսէ բաղկացեալ ոսկեծալ թղթով.

Բ. Տարեկան գինն է երկու արծաթ մէճիտիէյէ հաշուելով Ճանապարհի ծախքը, կանխիկ վճարելի :

Գ. Ջատ տեղերէ առնել ուզողը, պէտք է ամէն մէկ տեղին երեք դահեկան վճարէ :

ԱՆՈՒԱՆՔ ԲԱԺԱՆՈՐԴԱՑ

Ամեն. Տ. Տ. ԵՍԱՑԻ Արբատան, Պատրիարք (3 օրի.)։
Գէր. Խոհակ Ալբերիսկոպոս (2 օրի.)։
» Կարապետ Արքեպիսկոպոս։
» Յակոբ Սբքեպիսկոպոս (2 օրի)։

ԱՂԵՔՍԱՆԴՐԻԱ

Աբժ. Յակոբ Ծ. վարդապետ։
Աշակեան մահտես Յակոբ ազա։
Պերիզաեան Սարգիս Հիճեռմ
Գ. Եաւուֆեան Ազէքսանդր ազա։
Զաքլեան Կարապետ ազա։
Խաչատուն մահտես Յակոբ ազա։
» Ամիոյ Ազգ ապիրատան Ընկերա Թեան։
Հայասեան Մկրտիչ ազա։
Հարմանա Ճիվանի Գրիգորեան։
Հէմահիրճեան Գասպիկ ազա։
Նիկողայոսեան Յարութիւն Հիճեռմ։
Պօղոս ազա Բեհրաթճի։
Սեդրաեան Գաբրիել ազա։
Հէմիլեան մահտես Պօղոս Հիճեռմ։
Տէր Գասպարեան Ղազարոս ազա։

ԱՆՏԻՈՔ

Գէր. տա ոՂնարդ Յակոնեան վարդապետ Ռէքտէրեան։
Յակոբ ազա զարդչի։
Հէօսէեան Սարգիս ազա Աբատիկեցի։

ԱՏԱԲԱԶԱՐ

Նալպանեան Մնացականեան ազա։

ԱՓԻՕՆ ԳԱՐԱՀԻՍԱՐ

Վարպետեան Գրիգոր ազա։

ԲԵՐԻԱ

Գէր. Ներսէտեղ Մկրտիչ վարդապետ Տիմոթեան։
Ալճիմեան Մկրտչէ ազա։
Բրուսեան մահտես Քոմեան ազա Աբատիկեցի։
Գասպարեան Գրիգոր ազա։
Գաբրիէլեանց Յակոբ Յամիճեցի։
Եկաւրտեանց Եղբարք Կեղբան ազա Աբատիկեցի։
Թիւֆենկճեան Մկրտիչ ազա Յամիճեցի։
Ղազարիւրեան Մինաս ազա Աբատիկեցի։
Շահվերդիեան մահտես Ներսեսեան ազա։
Ես գամիճեան մահտես Կարապետ ազա Աբատիկեցի։
Ոսկեփաեան Գաբրիա Եֆենտի։
Տէր Գրիգորեան մահտես Կարապետ ազա։
Տէր Խաչատուրեան մահտես Սարգիս ազա։
Տէր Կարապետեան Բազրիս ազա Յամիճեցի։
Տէր Մարգարեան մահտես Գիւլպաղ ազա։
Տէր Յակոբեան Վարդան ազա Յամիճեցի։
Տէր Սահակեան մահտես Յօհաննէս ազա։
Քիւրքճիեօֆ Յամիճեցի Հիճեռմ։

ԴԱՄԱՍԿՈՍ

Աբժ. Բոռնոսեան վարդապետ տեսուչ։
Խաչիկեանեան մահտ. Յարութիւն ազա Յամիճեցի։

ԵԳԻՊՏՈՍ

Աբժանոտաստես. Մկրտիչ վարդապետ։
» Կարապետ վարդապետ։
Գալֆայեան մահտես Դանիէլ օրիորդ Գալուստի։
Կարապետեան Պօղոս Հիճեռմ։
Կարապետեան Սարգիս եւ Յակոբ ազգ.։

ԵՐԶՆԿԱՅ

Էֆէնտ օղլուեան մահտես Գ. իսպ ազա։

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Վանիտասիլ Լղկիմ Փաշայ հասարակաց քաղաքիս Լիմա փաշայ։
Աբժանոտաստես. Վրթանէս վարդապետ։
» Յարութիւն վարդապետ։
» Պետրոս վարդապետ։
» Յովհաննէս վարդապետ։
» Եղիշէ վարդապետ։
» Խաչատուր վարդապետ։
» Մարաքոս վարդապետ (2 օրի)։
» Կիրակոս վարդապետ։
» Գէորգ վարդապետ։
» Տիմոթէոս վարդապետ։
» Երեմիա վարդապետ։
» Ստեփանոսեան վարդապետ։
» Արտաշէս վարդապետ։
» Փիլիպպոս վարդապետ։
» Խդճատուր վարդապետ։
» Խորէն վարդապետ։
» Վարդան վարդապետ։
» Մկրտիչ վարդապետ։
» Մինասեան վարդապետ։
» Թադէոս վարդապետ։
» Բարսղուղիմէոս վարդապետ։
Տէր Յակոբ քահանայ Երզնկայի։
Պապիկեան Բաբգէն Բաղիշեցի։
» Յարութիւն Ա. Կեսարիացեան Պօղոսեան։
Ռեւարանիր Մահոտ Թաղայի։
Ամերիկայի Հիւպատոս, Mr. Victor Beauboucher, Consul d'Amérique.
Անգղիոյ Հիւպ. Mr. N. Moore, Consul d'Angleterre.
Աւստրիոյ Հիւպ. Mr. Walcher de Molthiem, Consul d' Autriche.
Գաղղիոյ ընդհանուր Հիւպ. Mr. E. de Barère, Consul Général de France.
Գաղղիոյ Հիւպատոսարանի քարտուղար, Mr. F. Rougon, Chancelier du Consulat de France.
Խոշաբուրեան Յակոբ ազա։
Սուրճաճեան Կարապետ ազա։
Մուրատեան Բազրալ Յակոբ ազա (2 օրի.)։
Ռուսիոյ Հիւպ. Mr. André Kartzoff, Consul de Russie.
Քամիրճ Պօղոսեան Յակոբան ազա։
Ս. Մուրատեան Պետրոս ազա։
Սպանիոյ Հիւպ. Mr. Louis Dodici, Consul d'Espagne.

ԵԳԵՒՈՒ

Գալամատարեան մահտես Գրիգոր ազա Ակնցի։
Լուսաւորչեան ընկերութիւն։
Լուսաւորչ. ընկեր. դիւանապետ։
Գասմանճեան մահտես Գալուստար ազա։

ԵՐԵՒԱՆ

Ռէվիսիոն մահտես Եղնաբաղ ազա։

ԵՒԴՈԿԻԱ

Աբժ. Գաղիկեան Էդուարդ արժ. Յակոբ վարդապետ։
Ջամճեէրլիեանեան Գրիգոր ազա։

ԶՄԻՒՐՆԻԱ

Տէր Յակոբ քահանայ Պետրոսեան։
Ագաճանեան Սահակեան ազա։
Գասպարեան Տիգրան ազա։
Գասպարեան Յովհաննէս ազա։
Եսայեան մահտես Յակոբ ազա։
Չօլաչեան Պետրոս ազա։
Լէմոնեան Գեորգ ազա։
Մ. Նչխիկեան Խաչատուր ազա։
Յ. Նչխիկեան Խաչատուր ազա։

Ճշմարտասիրական Կաճառի տաղ ։
Պաքառատեան Յակոբ տաղ ։
Պէզոպէեան վարժապետ ։
Չարչաքեան Յակոբ տաղ ։
Չիլինկիրեան Գրիգոր տաղ ։
Չիվիճեան Յակոբ տաղ ։
Փղպատարեան Լուիսա տաղ ։
Փղպատարեան Պաղտասար տաղ ։
Փալիօղեան Մատթէոս տաղ ։ (3 օրինակ) ։
Քաւազանեանց Ճանիկ տաղ ։
Քաւթարեան մահտեսի Գէորգ տաղ ։
Քարպետեան մահտեսի Եղազար տաղ ։
Վարպետեան Յակոբ տաղ ։
Տամիճեան Յովհաննէս տաղ ։
Տամիճեան Սարգիս տաղ ։
Տէհէեան Յարութիւն տաղ ։
Տէր Փիլիպոսեան Մարտիրոս տաղ ։
Փահրէեան Յարութիւն տաղ ։

ԹԱՐԲԵՐԴ

Սամսէլեան Յարութիւն տաղ ։

ԿԱՐԻՆ

Գէր · Յարութիւն Աբգէպիսկոպոս ։
Տ · Բառնաբաս քահանայ Ի Կրիչք ։
Տ · Վրթէզ քահանայ Տ · Աղէքսանդրեան ։
Աղաթէկեան Գիտուն տաղ ։
Բաթէհամլաճ ուռուճեարեան Աբծնեան ։
Ինճիճեան Աւետիս տաղ ։
Ինճիճեան Սարգիս Եփեցւոյ ։
Ձշմարտասիրական մահտեսի Մկրտիչ տաղ ։
Մահտեսի Կարապետեան Յարութիւն տաղ ։
Մարգարեան Կարապետ տաղ (բանաստ) ։
Մաշխալեան Յարութիւն Եփեցւոյ ։
Յակոբեան Գէորգ տաղ ։
Յարութիւնեան Սկրտիչ տաղ ։
Յարութիւնեան Զօհաննէս տաղ ։
Զօհաննէսեան Սիմէօն տաղ ։
Զօհաննէսեան Սահակ տաղ ։
Նշան տաղ Երզնկայցի (վարժապետ) ։
Չալաբեան Սկրտիչ տաղ ։
Պետրոս տաղ Տիգրանակերտցի ։
Բրդոյեան Նորպերտ տաղ Վանեցի ։
Տ · Մելբիսէդեան մահտեսի Զօհաննէս տաղ ։
Փանոսեան Կարապետ տաղ ։

ԿԵՍԱՐԻԱ

Թանգարանին Կանոնքը ։
Թանգարանին Կանոնքը ։
Թարգման դպրոցի Աբգարեանեայց Ընկերութեան, նուէր Ա. Աշըգեան Յակոբ տաղցի ։

ԿԻՑՎԻ

Տէր Բարգոմեան քահանայ ։
Ղազարեան Գաբրատ տաղ ։
Ագաճեան Պարսեղոս տաղ ։
Ամիճանեան Հաճի տաղ ։
Գրիգոր տաղ ատաբրէշ ։
Նշանեանց Ագաթել տաղ ։
Նշանեանց Յարութիւն տաղ ։
Նշանեան Գրիգոր տաղ ։
Նշանեան Սկրտչ տաղ ։
Պարոիկեանց Յովհաննէս տաղ Թարտեան ։
Յակոբեան Սարգիս տաղ ։
Քէշիշեան մահտեսի Ղուկաս տաղ ։
Պօղոսեանց մահտեսի Կարապետ տաղ ։
Յակոբ տաղ Կիւրեղեցի (վարժապետ) ։
Քեշիշեան մահտեսի Յակոբ տաղ ։

ԿԻՊՐՈՍ

Սրբ · Գաւկաս վարդապետ ։
Աբբ · Գօզաս վարդապետ ։
Դպրոցն Կիտիոնի ։
Միաբանական Յակոբ տաղ ։
Սինկեան Սինկճեան տաղ ։

ԿԻՍՏԱՆԴՆՈՒՊՕԼԻՍ

Տ · Տ · Գ[illegible]հատաւոր Գիւղիրգ Արքայի ազգի կաթողիկոս ամենայն Հայոց · (2 օրի) ։
Ընծն. Տ · Տ · Գօզիաս Սրբազան Գաւթիարք (2 օրի ·) ։
Գէր Սրբազան Աբգէպիսկոպոս Շուշանեանդրաձիաթս ։
» Անդրէաս Եպիսկոպոս ։
» Արիստակէս Եպիսկոպոս ։
» Գրիգոր Աբգէպիսկոպոս Ագաթկեան ։
» Ս կրտիչ Աբգէպիսկոպոս ։
» Յովհաննէս Աբգէպիսկոպոս Գանտըմեան ։
» Նէրսէս Եպիսկոպոս Վարժապետեան ։
» Նիկողոս Եպիսկոպոս Գօլեցի ։
Աբժ. Աէքսան վարդապետ Ոշականեան ։
» Բարթողիմէոս վարդապետ Գէշիկճեան ։
» Գաբրիէլեան վարդապետ Թամճարեան ։
» Գրիգոր վարդապետ Աշտարեան ։
» Խորէն վարդապետ Գալֆայեան ։
» Կարապետ վարդապետ փախ, Գատրիարքի ։
» Յակոբ վարդապետ Քալակէօմրիկի ։
» Յովհաննէս վարդապետ Սկճեան ։
» Յովհաննէս վարդապետ Տիրբանակեցի ։
» Պետրոս վարդապետ Պրուսացւոյ ։
Տ · Աբիսահակ քահանայ Գալակէօմրիկի ։
Տ · Գրիգոր քահանայ Աձէմեան ։
Տ · Գ րիգոր քահանայ Գէշիկճեան ։
Տ · Եղիշէ քահանայ Մարի Եկեղեցւոյ ։
Տ · Մ ատէոս քահանայ Քալակէօմրիկի ։
Տ · Մ ովսէս քահանայ Ս ուր Եկեղեցւոյ ։
Ամենապատիւ Պետրոս տաղն Գօզլուեան ։
Աշմեան Գրիգոր Եփեցւոյ ։
Ադամեան Սկրտիչ եւ Կարապետ տաղք ։
Ամարմազեան ատրճեաղ Բաղտէզ ։
Ամուճ տաղ Խանկիկի ։
Աբրահեան Յ ովսէփ տաղ ։
Աբրահեան Սահակ Պէյ ։
Բարազեան Յովհաննէս տաղ ։
Բաղտասար տաղ ։
Գաբրիէլ տաղ (մահտեսի) ։
Գաբրիէլեան մահտեսի Սկրտիչ տաղ ոսկերիչ ։
Գալուստեան մահտեսի Խաչատուր տաղ ։
Գալուստեան Ճանիկ տաղ Ժամագործ ։
Գալուստեան Ղազար տաղ ։
Գասպարեան Յարութիւն տաղ ։
Գասպարեան մահտեսի Գաբրիէլ տաղ ։
Գ ասնիկ տաղ (մահտեսի) ոսկերիչ ։
Գասնեան Յարութիւն տաղ ։
Գ ասպանեան Գէորգ տաղ · (2 օրի ·) ։
Գ ասպանեան Մանուկ տաղ ։
Գասպանեան Յարութիւն տաղ ։
Գասպանեան Դաւթիկ եւ Հաճերգեան մ ատեաք (2 օր)
Գասպարեան մահտեսի Յակոբ տաղ ։
Գասպարեան մահտեսի Յարութիւն տաղ ։
Գասպարեան Յակոբ տաղ Ժամագործ ։
Գրիգոր տաղ Թէոփիլէ ։
Գրիգորեան Միհրնիկ տաղ ։
Դաղարիմոյ ընկերութիւն Եփեցւոյ ։
Եաղճեան Յ · Սահակ տաղ Ատաղիկցի ։
Եաղճեան Պօղոս տաղ ։
Եաղճեան մահտեսի Յովհաննէս տաղ ։
Եսայեան Աբգէպ տաղ ։
Երամեան Գէորգ Պէյ · (3 օրի ·) ։